
“Vrouwen, Gender & Empowerment”

Door Ilse Zeemeijer

Vrouwen in de politiek. Voor mijn allerlaatste artikel in Debat zou ik een fel betoog kunnen schrijven á la Heleen Mees (“Snappen die vrouwen nou nóg niet dat het anders moet?”¹). Maar dat felle feminisme is eerlijk gezegd niet echt mijn ding. Wel is het zo dat 70% van de mensen die moeten leven van minder dan 2 dollar per dag (de wereldwijde ‘poverty line’), bestaat uit vrouwen. ‘Gender’ ongelijkheid blijft ondanks alle inspanningen van de laatste decennia nog steeds een kenmerk van alle regio’s in de wereld.²

Lange tijd zijn de gevolgen voor *gender* (de toegekende kenmerkende eigenschappen, kwaliteiten en het gedrag van mannen en vrouwen) in ontwikkelingsprocessen genegeerd. Het concept *development* is ontstaan in de jaren na de Tweede Wereldoorlog en had in eerste instantie een politiek doel, ‘driven by fear’.³ Het was immers de tijd van de Koude Oorlog. *Gender* gelijkheid was toen nog geen *issue* en werd niet relevant gevonden voor de economische ontwikkeling van minder ontwikkelde landen. De gedachte dat vrouwen een belangrijke rol zouden kunnen spelen, zeker in ontwikkelingslanden, werd volledig genegeerd. “Women were seen only as mothers, often of too many children!”⁴

‘Decade for Women’

In de jaren tachtig werd deze visie echter ter discussie gesteld. De Verenigde Naties riepen de periode 1975–1985 uit tot ‘Decade for Women’ en er kwam steeds meer kritiek op de manier waarop vrouwen betrokken werden bij *development*. Maria Mies stelde dat kapitalisme niet kon worden verspreid zonder de ‘onderwerping’ en ‘uitbuiting’

van vrouwen. “Women had been integrated into development, but in such a way as to perpetuate inequality and their own subordination.”⁵

Ongelijkheid tussen mannen en vrouwen is niet zomaar een probleem. Alle regio’s in de wereld hebben er in meer of minder mate mee te maken, in landen als Zuid-Azië, Sub-Sahara Afrika en het Midden-Oosten is de kloof het grootst. Vrouwen worden gediscrimineerd als het gaat om grond-, eigendoms- en erfgoedrechten en het recht om handel te drijven (door traditio-

boek, waarin zij stelde dat vrouwen een veel actievere rol konden spelen in de industriële ontwikkeling. Vrouwen zouden volgens Boserup niet de banen van mannen overnemen, maar juist de arbeidscapaciteit vergroten en daarmee dus de mogelijkheden voor economische groei stimuleren.⁷

Van Nairobi naar Beijing

Toen de ‘Decade for Women’ ten einde liep, organiseerden de Verenigde Naties een conferentie voor vrouwen in Nairobi. Delegaties van 157 landen, intergouvernementele organisaties, instanties van de

“Ongelijkheid tussen mannen en vrouwen is niet zomaar een probleem”

nele wetten en gewoonterecht).⁶ Zij spelen een belangrijke rol in de landbouw, maar bezitten slechts twee procent van de grond. Zestig procent van het aantal analfabeten in de leeftijd tussen de 15 en de 24 jaar is vrouw en van elke tien dollar krediet wordt slechts één dollar toegekend aan vrouwen. Ester Boserup schreef in 1970 een kritisch

Verenigde Naties, non-gouvernementele organisaties en nationale belangengroepen kwamen bijeen om de resultaten van de afgelopen tien jaar te bespreken en een strategie op te stellen voor de komende vijftien jaar. Het was de grootste samenkomst van vrouwen in de geschiedenis van de Verenigde Naties. Deze strategie had als doel om

In 2000 stelden de 189 landen van de VN de millenniumdoelen op

de gelijkheid, autonomie & macht van vrouwen wereldwijd te bevorderen. Ook moest er erkenning komen voor het onbetaalde werk dat vrouwen deden en moest betaald werk worden gestimuleerd.⁸ Het vervolg op de Nairobi conferentie vond in 1995 plaats in Beijing. Opnieuw werd er een verklaring opgesteld, de 'Beijing Declaration and Platform for Action'. Hierin erkenden de delegaties dat de status van vrouwen wel iets was verbeterd in het afgelopen decennia, maar dat de ongelijkheid tussen mannen en vrouwen had doorgezet, "with serious consequences for the well-being of all people". In de Beijing

verklaarden de aanwezigen: "We dedicate ourselves unreservedly to addressing these constraints and obstacles and thus enhancing further the advancement and empowerment of women all over the World, and agree that this requires urgent action in the spirit of determination, hope, cooperation and solidarity, now and to carry us forward into the next century". De nadruk kwam te liggen op *empowerment* en participatie in alle lagen van de samenleving: vrouwen moeten de capaciteiten, kansen en keuze hebben om hun rechten te kunnen claimen. De verklaring stelt verder dat participatie van vrouwen in het

besluitvormingsproces en de toegang tot macht fundamenteel zijn voor het bereiken van gelijkheid, ontwikkeling en vrede.⁹

'Spirit of Determination'

Ondanks alle mooie beloften en de 'spirit of determination' stelden de wetenschappers Cornwall, Harrison en Whitehead dat "Gender has become something everyone knows they are supposed to do something about but everyone sighs".¹⁰ Tot een soortgelijke conclusie kwamen ook de Verenigde Naties zelf, toen in 2000 een onderzoek werd gedaan naar de implementatie van het verdrag van Beijing. Ondanks dat de status van vrouwen op sommige terreinen was verbeterd (het aantal vrouwen met een baan en de economische participatie van vrouwen nam toe en vrouwen waren steeds meer in staat om *gender* gelijkheid onder de aandacht te brengen), gaven de lidstaten aan dat er nog steeds veel moest gebeuren om de gemaakte afspraken na te kunnen komen. Vooral geweld en armoede bleken grote obstakels te zijn voor wereldwijde gelijkheid tussen mannen en vrouwen. Ook globalisering zorgt voor nieuwe problemen, zoals de toenemende vrouwenhandel en een veranderende aard van gewapende conflicten. Het macro-economisch beleid komt steeds verder te staan van het sociale beleid. Maar de belangrijkste conclusie was wel dat "there had been no major breakthrough with regard to equal sharing of decision making in political structures at national and international levels".¹¹

Millenniumdoelen

De afgelopen jaren is er zeker meer aandacht besteedt aan *gender* gelijkheid. Er is erkenning voor het feit dat de gevolgen van *structural adjustment policies*, waarin beleid wordt

In 2015 moet de gender ongelijkheid op alle onderwijsniveaus verdwenen zijn

voorgesteld om de situatie in een land te verbeteren, voor *gender* zijn genegeerd en dat vrouwen hierdoor het meeste zijn getroffen. In 2000 kwamen 189 landen van de Verenigde Naties bijeen en stelden de millenniumdoelen op om zo de grootste wereldproblemen aan te pakken, voor 2015. Het derde millenniumdoel gaat over *gender* gelijkheid en moet een einde maken aan de ongelijkheid tussen jongens en meisjes in het volgen van basis- en middelbaar onderwijs. Dit had echter al in 2005 bereikt moeten zijn. Dit is niet gelukt: van de 72 miljoen kinderen die niet naar de basisschool gaan, bestaat 57% uit meisjes. Zolang deze meisjes geen toegang hebben tot onderwijs, hebben zij weinig kans om de cirkel van armoede te doorbreken. “Poor girls will grow up to become poor women and the cycle will continue”.¹² In 2015 moet er een einde zijn gekomen aan de *gender* ongelijkheid op alle onderwijsniveaus. Maar, stel dat dit over zeven jaar wel is bereikt... Dan nog is dit niet voldoende om volledige politieke en economische participatie voor vrouwen te bereiken.

Daar is namelijk veel meer voor nodig, zoals toegang tot de gezondheidszorg, veiligstellen van eigendomsrechten voor vrouwen, gelijke toegang tot de arbeidsmarkt, meer vrouwen in politieke functies en een einde aan het geweld tegen meisjes en vrouwen. De focus ligt nu echter vooral op *gender* gelijkheid, zwangerschapsterfte en HIV/Aids. Dit is uiteraard een goed begin, maar de ‘feminization’ van armoede, het toenemende aantal huishoudens met grote ar-

moede waarbij de vrouw er alleen voor staat en de scheve verhouding tussen mannen en vrouwen als het gaat om de impact van klimaatverandering worden vaak niet meegenomen.¹³

‘Luxediscussie’

Is er een gebrek aan vrouwen in de politiek, de top van het bedrijfsleven en andere sectoren? Ja. Maar voordat een debat begint over het ‘glazen plafond’ en het wel of niet afschaffen van het ‘deeltijdfeminisme’, is het goed om te beseffen dat dit eigenlijk een ‘luxediscussie’ is. *Empowerment* van vrouwen is dan namelijk al een feit. De situatie in veel ontwikkelingslanden is echter heel anders. Ondanks de ‘spirit of determination’ van 189 landen van de Verenigde Naties, de vele commissies, verklaringen en conferenties op het gebied van *gender* gelijkheid en de talloze *structural adjustments plans*, is het nog maar de vraag of de millenniumdoelen überhaupt wel worden bereikt in 2015. Zelfs als we van het beste uitgaan, is er nog een lange weg te gaan voordat Heleen Mees ook doorbreekt in andere, minder ontwikkelde regio’s van de wereld. ■

1. Visser, A. (2008). ‘Heleen Mees: Ik vind het niet erg om mensen op de kast te jagen’ in *Trouw*, 22 maart.
 2. Hunt, J. e.a. (2008). *International Development. Issues and Challenges*, Palgrave MacMillan. Chapter 10: p. 245-270.
 3. David Sogge, (2008). ‘Foreign Aid’, hoorcollege 30 september, Amsterdam
 4. Hunt, J. e.a. (2008) *International Development. Issues and Challenges*, Palgrave MacMillan, Chapter 10: 245-270.
 5. Mies, M. (1986) in Hunt, J. e.a. (2008) *International Development. Issues and Challenges*, Palgrave MacMillan. Chapter 10: 245-270.
 6. Pauw, N. (2008). ‘Gender and Development’, hoorcollege 23 september, Amsterdam
 7. Boserup, E.. (1970) in Hunt, J. e.a. (2008) *International Development. Issues and Challenges*,

Palgrave MacMillan, Chapter 10: 245-270.
 8. *UN Chronicle*, te raadplegen via http://find-articles.com/p/articles/mi_m1309/is_v22/ai_3838336
 9. *Beijing Declaration and Platform for Action*, 1995. Te raadplegen via <http://www.un.org/esa/gopher-data/conf/fwcw/off/a--20.en>
 10. Cornwall e.a. (2004) in Hunt, J. (2008). *International Development. Issues and Challenges*. Palgrave MacMillan. Chapter 10: 245-270.
 11. VN (2008) <http://www.un.org/women-watch/daw/followup/beijing+5.htm>
 12. Hunt, J. e.a. *International Development. Issues and Challenges*, Palgrave MacMillan. Chapter 10: 245-270.
 13. UNDP (2008) ‘Why Gender Matters for MDGs’, te raadplegen via <http://www.undp.org/women/mdgs/why.shtml>